

A. J. ARBERRY: Aspects of Islamic Civilisation (As Depicted in the Original Texts), London 1964, s. 408

Autor, który poświęcił studiom nad cywilizacją i kulturą islamu ponad 30 lat, w omawianej książce zaprezentował fragmenty dokonanych przez siebie przekładów z literatury islamu (arabskiej i perskiej) z zamiarem zilustrowania autentycznymi źródłami głównych nurtów ideologicznych tej religii. Materiał usystematyzowany ze względu na różne aspekty tematyczne odzwierciedla bogactwo i różnorodność cywilizacji islamu począwszy od genezy tej religii aż po dzień dzisiejszy. Autor usiłuje możliwie wiernym i wnikliwym przekładem tekstów pochodzących od wybitnych pisarzy muzułmańskich, oddać głębię ich przeżyć a jednocześnie duchowość całego życia środowiska muzułmańskiego pozostającego na przestrzeni historii pod większym lub mniejszym wpływem swych ideowych i duchowych przywódców. Charakter ogólny dzieła, zamiary i cele autora, zbieżne są z analogiczną pracą A. Jeffery (A Reader on Islam, Hague 1962), jakkolwiek wybór tekstów jest inny w obydwu książkach.

Poszczególne przekłady wyjątków z literatury islamistycznej autor omawia w swych uwagach interpretacyjnych i krytycznych, dzielących grupy tekstów, na tle historycznym, naświetlając zwłaszcza warunki kulturalne, duchowe, w jakich powstawały uwzględnione dzieła. Fragmenty poezji i prozy pochodzące od pisarzy muzułmańskich dotyczą następujących tematów: życie Beduinów w chwili pojawienia się Słowa Allaha (Koranu), opowiadania o życiu Proroka Mahometa i jego następców; przypowieści mądrości życiowej Wschodu, filozofia i wiedza z Zachodu (Afryki półn.-zach. i Andaluzji [arabskiej Hiszpanii]), życie warstw wyższych i kalifów; rady i wskazania religijne, elementy mistyczne, liryka poezji i prozy, doktryna teologiczna i dysputy filozoficzne, przypowieść i anegdota, sztuka Hafiza, dzieła współczesnych poetów egipskich, rewolucja islamu dzisiejszego. Teksty są tak dobrane, aby dać jak najwierniejszy obraz rzeczywistości, której dotyczą. Dzięki temu czytelnik może zorientować się w rozlicznych historycznych i aktualnych problemach islamu, a jednocześnie wniknąć w duchowość świata muzułmańskiego.

Tutaj jednakże należy wysunąć zasadnicze zastrzeżenie: przekład angielski, o którym autor wspomina, zwłaszcza z okazji cytowania poezji lirycznej, bynajmniej nie oddaje wiernie niezwyklej subtelności przenośni arabskiej oraz niesłychanej zwięzłości języka arabskiego (niekiedy i perskiego). Metafory poetów arabskich są bardzo wyszukane, niemal abstrakcyjne, co w połączeniu z chronologicznym oddaleniem dawniejszej literatury od czasów nam współczesnych może dzisiejszemu czytelnikowi stworzyć błędne wyobrażenie o faktycznych poglądach i nastrojach poszczególnych pisarzy islamu. Nieodzowna jest przeto konfrontacja przekładu z tekstem oryginalnym. Dla czytelnika polskiego natomiast tekst przekładu angielskiego stanowi jeszcze mniejszą wartość z tychże powodów. Dlatego też książka Arberry'ego na terenie polskim może być jedynie zachętą dla filologów i historyków literatury islamistycznej w kierunku sięgnięcia do oryginalnych tekstów arabskich i perskich celem uprzyśtępnienia ich czytelnikowi polskiemu. Korzystanie natomiast z przekładu angielskiego może być zaledwie pomocą w zorientowaniu się w tematyce: zarówno poetycko-lirycznej, jak i teologicznej, filozoficznej, obyczajowej i wreszcie społecznej. Do tego jednakże niezbędna jest znajomość fachowa poszczególnych zagadnień usystematyzowanych jako tematy naukowe, w oparciu o odpowiednie podręczniki.

Ks. Jerzy Nosowski